

تحلیل ریسک‌های استفاده از اعتبارات اسنادی برای خریداران و نحوه جلوگیری از وقوع آنها

غلامرضا کریمی* حسین مهرپور**

منوچهر توسلی نایینی***

پذیرش: ۹۸/۱۱/۱۰

دریافت: ۹۸/۷/۲۵

اعتبارات اسنادی / ریسک / خریدار / بانک گشاینده اعتبار

چکیده

هرچند اعتبارات اسنادی به‌عنوان مهم‌ترین روش پرداخت در تجارت خارجی به نحو قابل توجهی توانسته ریسک انجام معاملات را برای خریداران یا همان متقاضیان گشایش اعتبار پوشش دهد، با این وجود نتوانسته پروسه پرداخت ثمن کالاها را در قراردادهای تجاری بین‌المللی عاری از هرگونه ریسکی سازد. عملکرد اعتبارات اسنادی در تجارت خارجی که در پرتو اصول حقوقی حاکم بر اعتبارات اسنادی که مهم‌ترین آنها اصل استقلال تعهدات اعتبار اسنادی از معامله پایه و اصل پذیرش مطلق اسناد است، تحقق می‌یابد، ریسک‌های متعددی را می‌تواند متوجه خریداران نماید که در صورت تحقق آنها، به نحو قابل توجهی منافعشان را تحت تأثیر قرار خواهد داد. از این جهت در این مقاله نویسندگان ضمن تحلیل انواع ریسک‌های موجود در اعتبارات اسنادی برای فروشندگان و بررسی چگونگی تحقق آنها، راهکارهای جلوگیری یا حداقل کاهش امکان تحقق آنها را با ملاحظه اصول حاکم بر اعتبارات اسنادی تبیین کرده‌اند. مطالب

*. دانشجوی دکتری تخصصی، گروه حقوق، واحد امارات، دانشگاه آزاد اسلامی، دبی، امارات متحده عربی.

** استاد گروه حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

*** دانشیار گروه حقوق، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

ارائه شده در این مقاله نشان می‌دهد که خریداران می‌بایستی به ریسک‌هایی که می‌تواند به طور جدی منافع معاملاتی آنها را در پروسه پرداخت بر مبنای اعتبار تحت تأثیر قرار دهد، توجه نمایند و راهکارهای اجرایی متعددی را در جهت حفظ منافع قراردادی شان مدنظر قرار دهند.

طبقه‌بندی: **B17, D86, J12, K41, M16, Q22:JEL**

مقدمه

در تجارت بین‌الملل انتقال مالکیت یا سایر اسناد مبین آن به نحوی است که خریدار را مطمئن از تحصیل کالاهای منطبق با قرارداد سازد و در مقابل پرداخت ثمن کالاها اهمیت بالایی دارد. در راستای پوشش ریسک‌های مربوط به انتقال ثمن و مالکیت کالاها، اعتبارات اسنادی^۱ توانست سطح بالایی از محافظت و امنیت را هم نسبت به خریداران و هم برای فروشندگان درگیر در تجارت بین‌الملل ارائه دهد^۲ و در واقع روابط تجاری بین متعاقدين را تسهیل نماید^۳.

علی‌رغم مزایای غیر قابل انکار این روش پرداخت با این وجود این روش پرداخت اولاً به‌طور کامل نتوانسته تمام ریسک‌های مربوط به انتقال کالای منطبق با قرارداد پایه را برای خریدار را پوشش دهد و ثانیاً عملکرد اعتبار اسنادی در پرتو اصول اساسی حاکم بر آن به نحوی است که اجرای این اصول، به نوبه خود سبب بروز ریسک‌های متعددی برای خریدار یا همان ذینفع اعتبار شده است.

در این مقاله ضمن ترسیم معنا و اصول حاکم بر اعتبار اسنادی، پس از تحلیل رابطه خریدار با بانک گشاینده اعتبار، به بررسی انواع ریسک‌های اعتبار در رابطه با خریدار خواهیم پرداخت و در نهایت راهکارهای جلوگیری یا حداقل کاهش احتمال آنها را تحلیل خواهیم نمود.

۱. تعریف اعتبار اسنادی

دایرةالمعارف دانمارکی گیلدندالز لکسیکون^۴ ((اعتبار اسنادی را نوعی روش پرداخت، به ویژه با استفاده از سندی تحت عنوان برات^۵، در داد و ستدهای میان کشورهای مختلف؛ به نحوی که فروشنده از وصول وجه و خریدار از دریافت کالا اطمینان یابد، می‌داند)، هرچند این تعریف به درستی دامنه‌ی این مفهوم را تبیین نمی‌کند^۶. دکتر لنگرودی اعتبار

1. Letter of Credit

2. G. Hinkelman, 2005, p282

3. Vaidyanathan, 2013, p 108

4. Gldendals Leksikon

5. Bill of Exchange

اسنادی را نوشته‌ای می‌داند که از طرف بانک به شخصی داده می‌شود و اعتبار آن شخص را معین می‌کند و او به هر بانکی که طرف حساب بانک اول است می‌تواند مراجعه کرده و برابر آن، مبلغ را دریافت کند. مبلغ دریافت شده در ظهر آن ورقه نوشته می‌شود.^۱

با توجه به تعاریف فوق می‌توان اعتبار اسنادی را به منزله سندی تلقی نمود که به موجب آن بانک گشاینده اعتبار تعهد می‌نماید وجه اعتبار را در مقابل دریافت اسناد معینی که به وسیله گشاینده اعتبار مشخص شده، به ذینفع اعتبار در سر رسید مشخصی پرداخت نماید.

۲. ارکان اعتبارات اسنادی

یکی از مهم‌ترین ارکان اعتبار، متقاضی اعتبار اسنادی^۲ است. متقاضی اعتبار شخصی است که از بانک گشاینده اعتبار درخواست می‌کند تا نسبت به افتتاح اعتبار به نام او و به نفع ذی نفع اعتبار اقدام کند و از طرف وی متعهد مشروط به پرداخت وجه اعتبار بشود.^۳ یکی دیگر از طرفین قرارداد اعتبار اسنادی ذی نفع اعتبار اسنادی است. در ماده‌ی ۲ از مقررات متحد الشکل UCP۶۰۰، در تعریف ذی نفع اعتبار بیان شده: «طرفی است که اعتبار به نفع وی گشایش شده است».

در پروسه پرداخت بر مبنای اعتبارات اسنادی بانک‌های مختلف نقش‌های متفاوتی را نیز ایفاء می‌کنند. بانک گشاینده اعتبار^۴ نیز بانکی است که بنابه تقاضای درخواست کننده یا از طرف خود اعتبار را می‌گشاید. بانک ابلاغ کننده اعتبار نیز بانکی است که اعتبار را بنا به درخواست بانک گشاینده، ابلاغ می‌کند. بانک پرداخت کننده اعتبار^۵ نیز مکلف است چنانچه ذی نفع اعتبار، اسنادی با رعایت شرایط اعتبار ارائه دهد، با اخذ پوشش از بانک پوشش دهنده اعتبار نسبت به پرداخت وجه اعتبار اقدام کند.

۱. جعفری لنگرودی ۱۳۸۳ ص ۶۱

2. Applicant

۳. زمانی فراهانی، ۱۳۸۴، ص ۵۸

4. Issuing Bank

5. Paying Bank

۲-۱. رابطه بین متقاضی اعتبار با ذینفع اعتبار

رابطه بین متقاضی اعتبار با ذینفع آن بهترین دلیل برای این موضوع است که قراردادی بین آنها وجود دارد. در چنین قراردادی آنها توافق کرده‌اند که پرداخت ثمن کالاها موضوع قرارداد از طریق اعتبار اسنادی تجاری صورت گیرد.^۱

پس از ایجاد اعتبار، متقاضی اعتبار به پرداخت از طریق اعتبار اسنادی و ذینفع هم به تحویل مدارک و اسناد لازم، از جمله اسناد حمل به بانک ابلاغ کننده ملزم است.^۲ نکته‌ای که در تحلیل روابط حقوقی طرفین در این مرحله باید به آن توجه کرد، توجه به کارکرد اصل استقلال^۳ است. بر مبنای این اصل بانک‌ها مکلفند مطابق اسناد ارائه شده از سوی ذینفع اعتبار و بدون توجه به شرایط و اختلافات مربوط به قرارداد فروش مبنایی نسبت به پرداخت وجه اعتبار اقدام کنند. از این جهت انواع بانک‌های دخیل در این رابطه ... در مورد (کیفیت) کالاها، خدمات یا اجرای مربوط به قرارداد پایه دخالتی نمی‌کنند.^۴

اصل رعایت دقیق مفاد اسناد نیز یکی از اصول مهم حاکم بر اعتبارات اسنادی است که بر مبنای آن فروشنده باید اسنادی را ارائه دهد که دقیقاً مطابق با شرایط مندرج در اعتبارنامه باشد.^۵ فروشنده چنانچه می‌خواهد پرداخت تحت اعتبارنامه اسنادی را تحصیل کند می‌بایستی اسنادی را ارائه دهد که با اعتبارنامه اسنادی مطابق باشد.^۶ این استاندارد در واقع تعهد بانک گشاینده اعتبار نسبت به ذینفع اعتبار و متقاضی اعتبار را اداره می‌کند.^۷

۳. تبیین ریسک‌های مرتبط با خریداران در اعتبارات اسنادی

مقررات اعتبارات اسنادی به‌عنوان یک روش پرداخت مطمئن ثمن کالاها، از طرف خریدار یا واردکننده به این دلیل انتخاب می‌شود که مزایای متعددی از جمله در رابطه با انتقال مالکیت کالاها، تحویل کالاها مطابق کیفیت قراردادی و ... را برای آنها به همراه دارد. با

1. Mugasha, 2002, p. 83

۲. محمدتقی رفیعی، ۱۳۸۷، ص ۶۰

۳. در ادامه به توضیح آن خواهیم پرداخت.

4. Hashim, 2015, p278and 279

5. Burrnett & Bath, 2009, p 424

6. Ryder and Griffiths, 2012, p 222

7. Mann et al, 2017, 329

این وجود این پروسه پرداخت نیز می‌تواند از جهات مختلف منافع خریداران را در معرض خطرات جدی قرار دهد که در ادامه به بررسی آنها خواهیم پرداخت.

۳-۱. تقلب در اسناد اعتبارنامه و تقلب در معامله مبنایی

یکی از مهم‌ترین ریسک‌های مرتبط با استفاده از اعتبارات اسنادی برای متقاضی گشایش اعتبار یا همان خریدار مسئله امکان ارتکاب تقلب به وسیله ذینفع اعتبار است که می‌تواند به‌طور قابل توجهی او را از دریافت کالاها یا خدمات مورد انتظار قرارداد پایه محروم کند. به‌طور کلی بانک گشاینده اعتبار مکلف است در صورتی که اسناد و مدارک ارائه شده از سوی ذینفع منطبق با مندرجات قرارداد اعتبار باشد، اقدام به پرداخت وجه اعتبار نماید.

وجود اختلاف در معامله اصلی یا ادعای غیر متعارف جعل یا تقلب در اسناد ارائه شده مانع از پرداخت وجه اعتبار از سوی بانک نخواهد بود. همچنین پرداخت از سوی بانک حق مواجهه بی‌قید و شرط وی را به متقاضی گشایش اعتبار ایجاد خواهد نمود؛ حتی اگر اسناد دریافتی مجعول یا حاوی اظهارات متقلبانه باشد. زیرا بانک مکلف به بررسی متعارف و ظاهری اسناد ارائه شده بوده و نمی‌تواند همانند محکمه یا کارشناس درصدد تطبیق آنها با معامله اصلی یا اظهارات هریک از طرفین معامله مذکور برآید.

به‌طور کلی در رابطه با چگونگی احراز این تقلب دیدگاه واحدی وجود ندارد. بر مبنای برخی از دیدگاه‌های مطرح شده، تقلب باید حتماً در اسناد ارائه شده تحت اعتبار رخ داده باشد. در مقابل این دیدگاه برخی نیز بر این اعتقادند که حتی اگر هیچ تقلبی در اسناد رخ نداده باشد، تقلبی که صرفاً مرتبط با معامله پایه است نیز می‌تواند به‌عنوان یک دفاع برای پرداخت تحت اعتبار محسوب شود. در واقع مشکل در اینجا در رابطه با دامنه اعمال قاعده تقلب است و اینکه آیا دامنه احراز تقلب باید محدود به تقلب ارتکاب یافته در اسناد ارائه شده به بانک باشد و یا اینکه در ارتباط به تقلب رخ داده در معامله پایه نیز قابلیت تسری دارد؟ در این راستا رویه قضایی در پرونده‌های شناخته شده و مشهور در سطح بین‌المللی دیدگاه‌های متفاوتی را اتخاذ کرده‌اند.

دعوای سزتجن به طرفیت جی.هانری شرودر بانکینگ کورپوریشن یکی از مهم‌ترین

پرونده‌های مرتبط با قاعده تقلب در اعتبارات اسنادی است که هر چند از طرف یک دادگاه آمریکایی صادر شد، اما تقریباً بر تمام نظام‌های حقوقی جهان تأثیر گذاشت و قاعده تقلب را در اعتبارات اسنادی پی ریخت. سزتجن در واقع قرارداد منعقد شده برای خرید مقداری پشم از بازرگانان ترانسی با مسئولیت محدود^۱ از یک شرکت هندی بود. در راستای پرداخت ثمن کالاها، سزتجن از شرودر درخواست نمود که اعتبارنامه اسنادی را گشایش کند که ذینفع این اعتبار ترانسی بود^۲.

ترانسی پنجاه عدل از اجناس را با یک کشتی کرد و اسناد مقرر در اعتبار اسنادی را تهیه نموده و براتی به حواله کرد چارتردر بانک صادر نمود که این بانک برات صادره را همراه با اسناد مقرر در اعتبار، جهت مطالبه وجه به شرودر ارائه داد.

پیش از آنکه وجه اعتبار پرداخت شود، سزتجن دعوایی را به خواسته اعلام بطلان اعتبار اسنادی و برات صادره تحت اعتبار و صدور دستور موقت دائر بر منع گشایش اعتبار از پرداخت وجه برات اقامه کرد و مدعی شد که ذینفع اعتبار در واقع پنجاه عدل را، از «موی گاو و سایر اشیای بی ارزش و آشغال پر نموده به نحوی که عدل‌ها صرفاً به طور صوری با کالای واقعی شباهت داشته باشد و به این ترتیب ذینفع قصد داشته از خواهان و اسشوارز کلاهدرداری نماید». خواهان همچنین مدعی شد که بانک ارائه کننده اسناد صرفاً از جانب ترانسی، وکیل در وصول است نه دارنده با حسن نیت^۳ برات که در قبال آن عوضی داده^۴.

در رسیدگی به این پرونده، قاضی شین تاگ قاعده تقلب را در رابطه با اختلاف «بین خریدار و فروشنده در رابطه با صرف نقض تضمین مربوط به کیفیت کالاها اعمال نکرد بلکه در فرضی قاعده تقلب را مورد توجه قرار داد که فروشنده به طور عامدانه^۵ نسبت به حمل کالای سفارش داده شده به وسیله خریدار اقدام نکرده است و این مقوله در پرونده سزتجن در جایی بود که کالاها صرفاً دارای کیفیت پایین تری نبودند، بلکه از زباله‌های بی ارزش تشکیل شده بودند»^۶.

1. Transit Traders Ltd

2. Buckley and Gao, 2002, p677

3. Bona fide Holder

۴. (یانگ و بوکلی، ترجمه نیاسری، ۱۳۸۶، ۱۳۸۶، ص ۲۴۸)

5. Intentionally

6. Xiang and P.buckley, 2003, p296

در حقیقت قاضی شین تاگ بین تقلب در اسناد و تقلب در قرارداد پایه تمایز قائل شد. بر این اساس، او اعلام کرد که «اعتبار اسنادی نباید آنقدر توسعه داده شود که از فروشندگان بی‌وجدان^۱ حمایت کند که این مقوله امروزه جوهره قاعده استثنای تقلب محسوب می‌شود»^۲. در پرونده دیگری، دعوای یونایتد سیتی مرچنتس به طرفیت رویال بانک کانادا^۳ که در سال ۱۹۸۱ مطرح شد که یکی از مشهورترین دعاوی در رابطه با استثناء تقلب در اعتبارات اسنادی حقوق انگلستان و همچنین سیستم حقوقی کامن لا محسوب می‌شود، حقایق پرونده بدین شکل بود که حمل کالاها یک روز بعد از تاریخی که در اعتبار اسنادی مشخص شده بود، صورت گرفته بود اما کارگزاران بازرگاری، که همراه یا شریک با ذینفع اعتبار نبودند، به طور متقلبانه‌ای تاریخ یک روز قبل را در بارنامه درج نمودند.

لرد دیلمت قاضی مجلس اعیان در مقام رسیدگی فرجامی به این پرونده اظهار داشت: به هر حال دعوای حاضر در شمول استثنای تقلب قرار نمی‌گیرد. قاضی موتا (قاضی بدوی) رأی داده است که فروشندگان از عدم صحت تاریخی که آقای بیکر در بارنامه به عنوان تاریخ واقعی بازرگاری کالا بر روی کشتی امریکناکورت قید نموده، بی‌اطلاع بوده‌اند. فروشندگان گمان می‌کردند این تاریخ، تاریخ واقعی است و کالا واقعاً در ۱۵ دسامبر ۱۹۷۶ یا تاریخی پیش از آن که در اعتبار اسنادی لازم دانسته شده، بازرگاری شده است^۴.

آنچه مبرهن است دادگاه در این پرونده دامنه استثناء تقلب نسبت به اسناد ارائه شده تحت اعتبارنامه اسنادی را محدود نکرده است، بلکه در فرض عدم ارتکاب تقلب یا عمل نادرست از ناحیه ذینفع اعتبار، ایرادی بر روند پرداخت بر مبنای اعتبارنامه اسنادی قائل نشده است و بنابراین به نحوی از عمل مبتنی بر حسن نیت و رفتار منصفانه ذینفع اعتبار حمایت کرده است.

در دعوای شرکت بین‌المللی با مسئولیت محدود کوبر پاوربرعلیه بانک ملی کویت در سال ۱۹۸۱^۵ لرد دینینگ^۶ عنوان نمود: بانک هیچ ارتباطی با هر گونه اختلافی که خریدار

1. Unscrupulous Sellers

2. Meral, 2012, p52

3. United City Merchants (Investments) Ltd v Royal Bank of Canada [1982] 2 All ER 720.

۴. یانگ و بوکلی، ترجمه نیاسری، ۱۳۸۶، ص ۲۸۹

5. Power Curber International Ltd v National Bank of Kuwait SAK [1981]

6. Lord Dining

ممکن است با فروشنده داشته باشد ندارد^۱ و یا در دعوای منشور مونترود نیز دادگاه پژوهش عنوان نمود: «مصالح محکمی اقتضا می‌کند که با ایجاد استثنایی تحت عنوان (استثنای تقلب) قلمرو استثنای تقلب را گسترش ندهیم... یک چنین استثنایی احتمالاً نسبت به منافع ذی نفع اعتبار که در این زنجیره‌ی قراردادی مشارکت دارد در موردی که حسن نیت، محل تردید نیست، اثر ناعادلانه می‌گذارد.

بنابر این چنین تعمیمی نظام اعتبار اسنادی را که در خدمت تأمین مالی تجارت بین‌الملل است تضعیف خواهد کرد^۲.

۲-۳. ریسک مربوط به کیفیت و کمیت پایین کالاها

بانک‌ها در زمان بررسی شرایط اعتبار در راستای انجام پرداخت‌ها، تنها به انطباق اسناد با شرایط و تعلیقات اعتبار توجه می‌کنند و در نتیجه این ریسک همواره برای وارد کنندگان کالاها وجود دارد که محصولات دارای کیفیت و حتی کمیت کافی مطابق قرارداد فروش مبنایی نباشند^۳. از این جهت وارد کننده یا خریدار می‌بایستی به این نکته در استفاده از روش پرداخت بر مبنای اعتبارنامه اسنادی توجه کند که بانک‌ها اعتبار اسنادی را در تطابق با اسناد بررسی می‌کنند و نه با کالاها.

در واقع با توجه به اصل استقلال که یکی از اصول حاکم بر اعتبارات اسنادی و همچنین ضمانت‌نامه بانکی است، هدف آن، تضمین پرداختی فوری و به دور از ایرادهای ضمانت‌خواه (خریدار) یا بانک ضامن در برابر ذینفع است. هنگامیکه پرداخت صورت گرفت، هدف و کارکرد اصل استقلال محقق شده است^۴. بنابراین به طور کلی بانک‌ها به ایرادات مربوط به کیفیت و کمیت کالاها ورود پیدا نمی‌کنند.

از این جهت تحلیل نهایی کیفیت و کمیت کالاهای دریافت شده برعهده وارد کننده است و در عمل برعهده بانک‌هایی که صرفاً اسناد را بررسی می‌کنند گذاشته نشده است. از این جهت یک صادر کننده بد عمل، می‌تواند اسناد کاملی را به بانک ارائه دهد با این وجود کالاها

1. Carr and Stone , 2010, p 477

۲. یانگ و بوکلی، ترجمه نیاسری، ۱۳۸۶، ۱۳۸۶، ص ۳۰۴

3. Starnes, 2004, p. 357

۴. سلطانی، ۱۳۹۵، ص ۲۸۷

ممکن است دارای کیفیت پایین‌تر باشند و یا اینکه ممکن است اساساً وجود نداشته باشند. در واقع در روش پرداخت بر مبنای اعتبار اسنادی خریداران ممکن است زیان ناشی از کیفیت یا کمیت پایین کالاها را متحمل شوند که از جمله این زیان‌ها می‌تواند علاوه بر پایین بودن کیفیت یا کمیت کالاهای دریافتی، عدم توانایی فروش مجدد آنها در بازارهای بین‌المللی باشد. در این راستا خاطر نشان می‌کنیم که بدون شک اعتبارات اسنادی ابزاری است که بیشتر توسط بازرگانان مورد استفاده قرار می‌گیرد و از این جهت چنانچه کالاهای تحت شمول بارنامه فاقد کیفیت لازم باشد، عملاً بازرگانان که با هدف فروش یا استفاده موثر از کیفیت کالاها خریدار شده اقدام به گشایش اعتبار کرده‌اند، می‌توانند با هزینه‌های مضاعفی به سبب از دست دادن بازار فروش داخلی کالاها نیز مواجه شوند.

بنابراین از آنجایی که ماهیت اسنادی اعتبارها در بیشتر موارد اینگونه است که متقاضی اعتبار می‌تواند به اسناد مالکیت کالاها سفارش داده شده تنها بعد از مبادله اعتبار و دریافت مبلغ آن به وسیله ذینفع اعتبار دسترسی داشته باشد، بنابراین این امکان نیز وجود دارد که ذینفع، کالاهایی را با کیفیت و کمیت پایین‌تر فرستاده باشد و از این جهت وجه اعتبار را قبل از اینکه متقاضی به کالاها دسترسی پیدا کند، دریافت کرده باشد.

از این جهت این ریسک همواره همراه واردکنندگان است که خریداران ممکن است تنها در لحظه ورود کالاها متوجه شود که کالاهای حمل شده استانداردهای کیفیت مقرر شده برای محصولات در شرایط قرارداد پایه را برآورده نمی‌کند. لازم به ذکر است که در اعتبارات اسنادی که روش پرداخت به شیوه پیش پرداخت قیمت کالا صورت می‌گیرد، خریدار وجه کالا را همراه سفارش خرید به‌طور کامل در اختیار فروشنده قرار می‌دهد.

۳-۳. ریسک عدم تحویل کالاها در روش پیش پرداخت

در هر حالتی بازرگانان ممکن است که کالاها را حمل نکنند. در واقع ممکن است که فروشنده اگر ناتوان باشد و یا اینکه تصمیمی بر حمل کالاها نداشته باشد، پول خریداران را نگه دارد و یا این که در روش پیش پرداخت آنها با تأخیر بسیار بعد از دریافت قیمت کالاها حمل کند. در صورت اتخاذ چنین رویکردی از ناحیه فروشنده، خریدار در کشور مبدأ به جز طرح

1. Alavi, 2016, p. 37

2. Cash in advance

دادخواهی معمولاً مبنای (استناد) کمی بر علیه ذینفع اعتبار در اختیار دارد. در فرضی که فروشنده به خریدار اعتماد کامل دارد، معمولاً از چنین روش پرداختی استفاده می‌شود، زیرا ریسک همراه با عدم تحویل کالاها یا تحویل کالاها با کیفیت و کمیت پایین‌تر از شرایط قرارداد فروش مبنایی، می‌تواند زیان‌های قابل توجهی را برای متقاضی اعتبار به همراه داشته باشد.

۳-۴. ریسک نوسان نرخ ارز^۱

در پروسه پرداخت بر مبنای اعتبار اسنادی، اگر پرداخت بر مبنای یوزانس^۲ باشد، متقاضی با ریسک تغییرات نرخ ارز کالا مواجه می‌شود. در پرداخت ثمن کالاها بر مبنای روش یوزانس یا همان پرداخت نسبه یا مدت دار، در عمل وجه اعتبار بلافاصله پس از ارائه اسناد از سوی ذینفع اعتبار پرداخت نمی‌شود، بلکه پرداخت مبلغ مقرر تحت اعتبارنامه اسنادی در صورت تحقق شرایط اعتبار به طور مدت دار (۹۰ یا ۱۸۰ روز) پرداخت خواهد شد. در این روش پرداخت در واقع فروشنده به خریدار مهلتی را می‌دهد که بهای کالا را پس از دریافت محموله و فروش آن پرداخت کند. به طور کلی در رابطه با مبحث نوسانات نرخ ارز در رابطه با پرداخت‌های ارزی صورت گرفته به وسیله بانک‌ها باید بیان کنیم که در راستای تشکیل بازارهای بین‌المللی ارز، وظیفه ذخیره ارزش پول نیز سبب ایجاد بازار جداگانه‌ای برای ارز شده است. بدین ترتیب، نرخ ارز به عنوان قیمت یک واحد پول خارجی در مبادله با پول رایج یک کشور تعریف می‌شود و به سبب اثری که بر قیمت کالاها داخلی و خارجی می‌گذارد، اهمیت پیدا می‌کند. هنگامی که ارزش واحد پول یک کشور افزایش می‌یابد، کالاها تولیدی این کشور در خارج گران‌تر می‌شود و کالاها خارجی در آن کشور ارزان‌تر خواهد شد.

برعکس، هنگامی که ارزش واحد پول یک کشور کاهش می‌یابد، کالاها آن کشور در خارج، ارزان‌تر و کالاها خارجی در آن کشور، گرانتر می‌شوند. بنابراین طبیعی است که تغییرات نرخ ارز بر قیمت کالاها و خدمات وارداتی تأثیرگذار باشد و این موضوع در سال‌های اخیر نمود بیشتری یافته است. زیرا در حال حاضر، برخلاف گذشته که ارزها بر پایه طلا تعریف

1. Exchange Rate Fluctuation Risk

2. Usance

می‌شد، ارزش پول هر کشور به وسیله ارزهای دیگر یا مجموعه‌ای از اسعادهای (SDR) تعیین و تثبیت می‌شود و تعیین نرخ ارز با توجه به مقتضیات ملی هر کشور صورت می‌گیرد و بر همین اساس، در بازار ارز نیز هریک از فعالان بازار، از جمله شرکت‌ها و بانک‌ها روزانه به ارائه نرخ‌های متفاوت براساس دارایی‌ها و پورتنفوی ارزی خود می‌پردازند.^۲

نکته دیگری که باید به آن توجه کرد این است که حتی بدون توجه به نوع اعتبار گشایش یافته در معامله اعتبار اسنادی، مدتی طول خواهد کشید تا یک کشتی به سمت بندر مقصد خارج شود. بنابراین، متقاضی همیشه در معرض خطر نوسان نرخ ارز خواهد بود. در تجارت بین‌الملل ریسک نوسان نرخ ارز رابطه مستقیم با طول دوره پرداخت دارد. ریسک نوسانات نرخ ارز در زمانی که ارزش پول رایج محلی در برابر ارز مقرر در اعتبار کاهش می‌یابد عملاً برعلیه متقاضی گشایش اعتبار، تلقی می‌شود.^۳

در کشور ما با توجه به نوسانات شدید نرخ ارز در چند سال اخیر، دعاوی متعددی در این خصوص از طرف بانک‌ها بر علیه واردکنندگان یا همان گشایش‌کنندگان اعتبارات اسنادی مطرح شد که در برخی از این دعاوی مبانی طرح آنها با نحوه عملکرد اعتبار اسنادی مطابقت نداشته است. در این راستا به‌طور مثال در پرونده‌ای که در یکی از محاکم حقوقی مطرح شد، خواهان که یک شرکت سهامی بود اقدام به گشایش اعتبار اسنادی جهت واردات دستگاه‌های راه‌سازی از کشور کره به مقصد بندر امام خمینی می‌نماید.

بانک گشاینده اعتبار در زمان گشایش اعتبار، اقدام به دریافت معادل ریالی ون کره، ارز موضوع اعتبار از خواهان (شرکت سهامی واردکننده) نموده است، منتها با توجه به اینکه پروژه حمل‌شش ماه طول کشید و نوع اعتبار نیز دیداری بود با رسیدن اسناد حمل، به دلیل تفاوت در نرخ ارز، بانک گشاینده اعتبار پس از پرداخت وجه اعتبار به ذینفع خارجی، از ظهننویسی اسناد و تحویل آن به متقاضی اعتبار خودداری کرد. در این راستا بانک مدعی شده بود که خریدار می‌بایستی هزینه‌های مربوط به تفاوت نرخ ارز از زمان گشایش اعتبار تا زمان پرداخت به ذینفع خارجی را متحمل شود.

صرف نظر از صحت یا عدم صحت ادعای مطرح شده از سوی بانک آنچه مسلم است

1. Special Drawing Right

۲. محمدباغزاده و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۲۰۸

3. Alavi, 2016, p. 37

در صورت تحقق چنین ریسکی و اشتغال ذمه خریدار به پرداخت مابه تفاوت قیمت ناشی از نوسان نرخ ارز، مبالغ بالایی را خریدار باید به فروشنده پرداخت نماید که می‌تواند منافع قراردادی را به نحو غیرقابل انکاری تحت تأثیر قرار دهد.

۳-۵. ریسک بازاریابی^۱

ممکن است که بین پرداخت‌های واقعی تحت اعتبار اسنادی که بعد از مبادله اسناد منطبق با شرایط اعتبار و دریافت کالاها توسط متقاضی اعتبار صورت می‌گیرد، زمان قابل توجهی سپری شود. این مقوله می‌تواند منجر به ریسک بازاریابی در برخی از بازارهای ناپایدار^۲ برای متقاضی اعتبار شود.

در چنین مواردی، متقاضی با خطر از دست دادن بازار کالاها و همچنین امکان کاهش قیمت کالاهای وارد شده در کشور محل اقامتش، در طول دوره‌ای که کالاها در حال حمل هستند مواجه می‌شود.^۳

در واقع از آنجایی که در اعتبار اسنادی به محض دریافت اسناد منطبق با شرایط اعتبار بانک مکلف به پرداخت وجه اعتبار به خریدار می‌باشد و این پرداخت در شرایطی صورت می‌گیرد که هنوز کالاها وارد کشور خریدار نشده است، همواره خریدار با ریسک امکان بازاریابی برای کالاهایی که وجه آنرا پرداخت کرده مواجه است.

از این جهت از آنجایی که در روند پرداخت بر مبنای اعتبار اسنادی، فاصله زمانی قابل توجهی بین مبادله اسناد با رسیدن کالاها به مقصد خریدار سپری می‌شود، در این مدت ممکن است از یک طرف بازار معاملاتی مربوط به کالای خریداری شده از رونق بیفتد و از طرف دیگر نیز ممکن است قیمت کالاهای وارداتی تحت اعتبار در کشور وارد کننده، به شدت کاهش یابد که از این وضعیت به طور کلی به عنوان ریسک بازاریابی یاد می‌شود.

از دست دادن بازار فروش کالاها و یا کاهش قیمت کالاهای خریداری شده می‌تواند به طور جدی منافع حاصل از یک قرارداد فروش بین‌المللی را تحت تأثیر قرار دهد و نه تنها سبب از دست دادن منافع مورد انتظار قراردادی شود بلکه زیان‌های غیر قابل پیش‌بینی را بر

1. Marketing Risk

2. Unstable Markets

3. Hao and Xiao, 2013, p. 207

خریدار تحمیل کند. لازم به ذکر است که به طور معمول کالاهایی که توسط متقاضی اعتبار وارد می‌شوند یا موادی هستند که دوباره ساخته و پرداخته می‌شوند و یا اینکه کالاهایی هستند که مستقیماً وارد بازار تجاری می‌شوند.

در رابطه با کالاهای نوع اول نیز ریسک بازاریابی به این نحو تجسم می‌یابد که در صورتی که کالاهای وارداتی که قرار است مواد و متریال وارداتی در آنها استفاده شود، با کاهش قیمت چشمگیری در بازار مواجه شوند، خرید محصولات از واردکننده‌ای که مواد اولیه را با توجه به قیمت محصول نهایی در زمان گشایش اعتبار، خریداری کرده و متعهد پرداخت وجه اعتبار در زمان مبادله اسناد شده، توجیه اقتصادی برای تولیدکننده محصولات ندارد، زیرا چنین خریدی مساوی با افزایش هزینه‌های تولید در شرایطی می‌شود که کالای نهایی تولید شده با قیمت پایین در بازار معاملاتی دارای متقاضی است.

۳-۶. ریسک مرتبط با تقصیر بانک گشاینده اعتبار^۱

کلیه بانک‌هایی که در پروسه پرداخت بر مبنای اعتبار اسنادی دخیل هستند، می‌بایستی در صورتی که از شرایط اعتبار مطمئن نیستند، به بانک گشاینده اعتبار مراجعه کنند^۲. هرچند احتمال این ریسک کم است با این وجود این امکان وجود دارد که بانک گشاینده اعتبار به بررسی‌های صورت گرفته به وسیله بانک‌های تأییدکننده و معامله‌کننده اسناد اعتماد کند و بدون انجام یک بررسی معقول، اسناد دارای مشکل یا مشکوک را بپذیرد. از این جهت این ریسک برای خریدار بوجود می‌آید که به دلیل داشتن اسناد اشتباه یا مجعول نتواند کالاها را از حمل‌کننده در بندر مقصد تحویل بگیرد.

در چنین فرضی در واقع به دلیل اشتباه یا تقصیر بانک در دریافت اسناد منطبق با شرایط اعتبارنامه ممکن است امکان دریافت کالاها برای خریداران وجود نداشته باشد. در صورت وقوع چنین ریسکی، زیان‌های برای خریدار ممکن است محقق شود که عبارتند از:

- از دست دادن امکان تحویل گرفتن کالاها که مترادف با عدم امکان تصرف نسبت به کالاهای خریداری شده است.
- به دلیل عدم امکان تحویل گرفتن کالاها، امکان عرضه آنها در بازارها نیز از بین می‌رود و

1. Risk of Issuing Bank's Negligence for Applicant

2. Bishop, 2004, p 6

در نتیجه هرگونه ضرر ناشی از عدم عرضه به موقع کالاها در بازارهای داخلی و بین‌المللی بر خریدار متحمل خواهد شد.

- عدم امکان فروش مجدد کالاها به دلیل عدم در دست داشتن اسناد معتبر مثبت مالکیت.

۴. راه کارهای مدیریت و کاهش ریسک‌های خریدار در اعتبارات اسنادی

با توجه به ریسک‌های متعدد مربوط به گشایش اعتبار که به طور جدی می‌تواند منافع خریدار را تحت تأثیر قرار دهد، می‌بایستی راهکارهایی در راستای جلوگیری یا حداقل کاهش آنها ارائه داد. ارائه این موارد با توجه به کارکرد اعتبارات اسنادی و با ملاحظه اصول و قواعد حاکم بر اعتبارات اسنادی صورت خواهد پذیرفت.

۴-۱. بررسی اعتبار فروشنده

در این راستا توصیه شده است که قبل از اینکه خریدار یک قرارداد فروش را با طرف دیگر منعقد کند، باید اطلاعات بیشتری را در رابطه با اعتبار فروشنده جمع‌آوری کند.

در واقع به نظر می‌رسد که این فرصت در برخی از موارد برای خریدار فراهم است که درباره سابقه و وضعیت فعلی داد و ستد فروشنده اطلاعاتی را به دست آورد. در این راستا تماس با بانک‌های محلی در مکان بازرگانی فروشنده می‌تواند وضعیت گذشته اعتباری فروشنده را معین کند و از این جهت کمک بسیاری به خریدار نماید.

از دیدگاه اقتصادی هرچند بررسی اعتبار فروشنده شامل برخی هزینه‌های مربوط به جمع‌آوری اطلاعات می‌شود با این وجود در مقایسه با هزینه‌های احتمالی که به سبب احتمال تحقق تقلب ممکن است رخ دهد، مطمئناً تحمل این هزینه‌ها در راستای انجام یک تحقیق کامل، ارزشمندتر خواهد بود. در واقع آنچه برای خریداران دارای اهمیت بالاتری است این مقوله است که شریک قابل اعتمادی را در معامله بین‌المللی برای خود انتخاب کنند^۱.

استدلال فوق به طور مشخص اشاره به تحلیل اقتصادی هزینه گردآوری اطلاعات در رابطه با انتخاب شریک معاملاتی دارد که نتیجه آن می‌تواند ایجاد اطمینان بیشتر در معامله مبتنی بر اعتبار اسنادی باشد. در این راستا خاطر نشان می‌کنیم که ریچارد پازنر به عنوان یکی از

مشهورترین اساتید علم تحلیل اقتصادی حقوق، «اقتصاد را علم انتخاب عقلانی در دنیایی می‌داند که در آن منابع در راستای تحقق خواسته‌های انسان‌ها محدود هستند»^۱. بر مبنای این تحلیل و در راستای بحث ما، متقاضی اعتبار با دو گزینه مواجه است. اولاً گزینه عدم تلاش در راستای کاهش ریسک اتفاق افتادن تقلبی است که در صورت تحقق آن می‌تواند هدف کلی قرارداد مبنی بر تحصیل مالکیت و تحویل گرفتن کالاهای مورد توافق را تحت تأثیر قرار دهد و باعث از بین رفتن کل منابع مالی خریدار شود. گزینه دیگر پذیرش تقلب هزینه‌های مالی مربوط به جمع‌آوری اطلاعات و متعاقب آن آگاهی و اتخاذ اقدامات پیش‌گیرانه مناسب است که می‌تواند به نحو قابل توجهی ریسک ارتکاب تقلب توسط ذینفع اعتبار را کاهش دهد.

به طور کلی به نظر می‌رسد که بر مبنای معیار انتخاب عقلانی، تحمل هزینه‌های مرتبط با جمع‌آوری اطلاعات در مورد ذینفع خارجی عاقلانه‌تر از عدم تحمل این هزینه‌ها و تحمل کردن ریسک امکان بروز تقلب است. لازم به ذکر است که عقلانیت، مبنای پیش‌بینی رفتار اقتصادی انسان‌ها را فراهم می‌کند و بر این اساس چنین فرض می‌شود که مردم عاقل به گونه‌ای عمل می‌کنند که منافع شخصی آنها به حداکثر برسد^۲. در این مسیر آنها ریسک انجام معامله را نیز در جرگه هزینه‌های انجام معامله می‌دانند و از این جهت هزینه کردن آنها در راستای کاهش ریسک‌های معامله، از آنجایی که شرایط مطلوب‌تری را برای تحقق اهداف قراردادی و از جمله اجرای مطمئن‌تر تعهدات فراهم می‌کند، برای آنها ارزش اقتصادی قابل توجهی دارد و آنها حاضر هستند هزینه چنین اقداماتی را نیز پرداخت کنند.

۲-۴. بررسی صلاحیت و موقعیت قراردادی کشتی

به غیر از اعمال دقت و تحقیق مضاعف در رابطه با اعتبار فروشنده قبل از انعقاد قرارداد، خریدار باید به طور محتاطانه شروط تجاری مناسبی را که ریسک کالاها و مسئولیت بین خریدار و فروشنده را در مسیرهای مختلفی تخصیص می‌دهد، انتخاب کند. در واقع انتخاب دقیق شروط قراردادی تخصیص دهنده ریسک و هزینه‌های معامله می‌تواند کمک مؤثری بر

1. Ghodke, 1986, p. 375

تخصیص کارآمد ریسک‌های معامله به نحوی کند که عمده ریسک‌های مرتبط با معامله بر عهده فروشنده، به‌عنوان فرستنده کالاها قرار گیرد.

در این راستا به‌طور خاص درک دانش حمل و نقل سودمند است و به‌طور مثال انتخاب واژه فوب به جای عبارت سیف در قراردادهای فروش این اطمینان را ایجاد می‌کند که خریدار نسبت به کالاهای حمل شده کنترل دارد. علاوه بر این توصیه شده است که در قرارداد فروش مبنایی لازم است که به شروط مربوط به نام کشتی و زمان حمل کالاها نیز توجه شود. چنین بندهایی به خریدار شانس را در راستای تأیید در دسترس بودن کشتی نیز می‌دهد.

در این راستا به‌طور مثال اطلاعات Load's قادر است که به ما نشان دهد که آیا کشتی قادر به بارگیری مقدار کالاهای قراردادی می‌باشد یا خیر و اطلاعات حمل و نقل Lloyd's نیز می‌تواند به ما مکان فعلی کشتی را نشان دهد و در نتیجه برای ما امکان محاسبه کردن زمانی که کشتی وارد بندر خواهد شد را فراهم می‌کند.

بر مبنای این اطلاعات می‌توان در صورتی که فروشنده بارنامه مجعولی را ارائه داده که در آن به‌طور مثال تاریخی را برای حمل مقرر کرده که بر مبنای اطلاعات Lloyd's این تاریخ غیر واقعی به نظر می‌رسد، ظن قوی برای ارتکاب تقلب از ناحیه فروشنده ایجاد شود.

۴-۳. به‌کارگیری بازرسان مستقل

از آنجایی که معامله اعتباراسنادی در واقع نوعی معامله مبتنی بر اسناد است، جنبه اسنادی بودن آن، ریسک اصلی این نوع معامله‌ها برای خریدار در نظر گرفته شده است.^۱

در واقع از آنجایی که بانک در بررسی اسناد به صورت آنها توجه می‌کند، در صورت ارائه اسناد منطبق با شروط و تعلیقات اعتبارنامه، مکلف به پرداخت وجه اعتبار به ذینفع اعتبار است. در واقع بانک گشاینده اعتبار مسئول اجرا یا عدم اجرای واقعی تعهدات ناشی از معامله پایه از سوی ذینفع اعتبار نیست بلکه بانک صرفاً نقش واسطه را در میان خریدار و فروشنده بیگانه که (ممکن است) شناختی از یکدیگر نداشته باشند، بازی می‌کند و متعهد می‌گردد که در برابر اسنادی معین وجه اعتبار را بپردازد، نه آنکه پرداخت از جانب او در برابر تسلیم کالا و بازرسی کالا توسط بانک و پرداخت در برابر آن باشد. به عبارت روشن‌تر،

مضمون تعهد بانک، پرداخت (یا قبول برات و پرداخت) در برابر اسناد مربوط به کالا است، نه پرداخت در برابر تسلیم مبیع.

از این جهت در راستای کاهش ریسک تقلب به وسیله ذینفع اعتبار در کنار موارد فوق پیشنهاد می‌شود که خریدار بازرسان مستقلی را نیز در این زمینه به کارگیری کند. در واقع از آنجایی که در پروسه پرداخت بر مبنای اعتبارنامه، پرداخت صرفاً در مقابل ارائه اسناد از طرف فروشنده صورت می‌گیرد، همواره فرصتی برای فروشنده برای ارتکاب عمل متقلبانه وجود دارد. از این جهت برای تحصیل امنیت بیشتر پیشنهاد شده که خریدار از شخص ثالثی گواهینامه بازرسی را در معامله مبتنی بر اعتبار اسنادی، به طور مستقل تقاضا کند.

۴-۴. تثبیت محتوای اعتبار اسنادی در قرارداد فروش

در راستای جلوگیری یا کاهش ریسک‌های مرتبط با تقلب، خریدار می‌تواند محتوای اعتبار اسنادی را در قرارداد فروش مبنایی که در واقع مبنای گشایش اعتبار است، ثبت کند. در واقع خریدار و فروشنده در زمان توافق در رابطه با شروط قرارداد اصلی می‌توانند شروط اعتبار را نیز در متن قرارداد اصلی بررسی و آنها را در متن قرارداد اصلی بگنجانند.

به طور کلی چنین شروطی از جمله می‌تواند شامل: تاریخ گشایش اعتبار، تاریخ انقضاء اعتبار، مشخص کردن بانک گشاینده اعتبار و همچنین در صورت امکان بانک تأیید کننده اعتبار، مشخص کردن نوع اعتباری که می‌بایستی گشایش یابد، که معمولاً اعتبارنامه غیر قابل بازگشت، اعتبار اسنادی دیداری یا اعتبار اسنادی قابل انتقال است، نام اسنادی که فروشنده می‌بایستی ارائه کند و تعداد کپی‌های لازم برای آنها، تصریح به اذن یا عدم اذن انتقال کالاها از بندر دیگر، تصریح به اینکه آیا طرفین می‌توانند محتوای اعتبار را تغییر دهند یا خیر و چگونگی انجام این تغییرات، باشد^۱.

درج این مشخصات در قرارداد پایه می‌تواند در مواردی که فروشنده از آنها تخطی کرده، مبنایی برای طرح دعوا در خصوص عدم پرداخت وجه اعتبار به دلیل تخطی از شروط اعتبار که در قرارداد اصلی نیز به آن اشاره شده محسوب شود.

در واقع با تصریح به شروط اعتبار در قرارداد مبنایی از آنجایی که تخطی از شرایط اعتبار

به منزله تخطی از شرایط مندرج در قرارداد اصلی نیز محسوب می‌شود، مبنای قوی‌تری را برای خریدار در جهت احقاق حقوق آنها فراهم خواهد کرد.

۴-۵. سازمان‌دهی با دقت مسیر و شرایط مربوط به اعتبار

در پروسه پرداخت بر مبنای اعتبار اسنادی در صورتی که اسناد ارائه شده برحسب ظاهر با شروط و تعلیقات اعتبار منطبق باشد، بانکی که ملزم به انجام تعهد ناشی از اعتبار است، بایستی اسناد ارائه شده را پذیرفته و با دریافت اسناد، تعهد خود را ایفا کند. وی نمی‌تواند جهت ایفای تعهد شرایطی را به اعتبار اضافه و یا برای عدم انجام و فرار از تعهد خود به فراتر از ظاهر اسناد، استناد نماید^۱.

فروشنده برای اینکه استحقاقی نسبت به دریافت وجه اعتبار داشته باشد می‌بایستی اسنادی را ارائه دهد که دقیقاً منطبق با شرایط و تعلیقات خریدار در اعتبار است و این مقوله فرصتی را برای خریدار فراهم می‌کند تا با دقت بالایی این شرایط را تنظیم کند و در آنها مواردی را به دقت در نظر بگیرد که سبب کاهش ریسک تقلب شود. یکی از این شروط به طور مثال می‌تواند ارائه گواهی نامه کیفیت کالاها از یک سازمان دولتی مشخص باشد.

بنابراین صادر کننده می‌تواند با مراقبت بسیار بالا در زمان سازمان‌دهی یا انتخاب شروط اعتبار، مسیرهای مطمئن‌تری را طراحی کند. صادر کننده باید به این مقوله توجه کند که فروشنده باید بتواند همه بندها را به طور کامل محقق سازد و در صورت عدم توانایی در تحقق آنها لازم است که با وارد کننده مذاکره کند^۲.

علاوه بر این لازم به ذکر است که با درج این شروط در سند اعتبار بانک‌ها مکلفند که در زمان پرداخت وجه اعتبار نیز به آنها توجه کنند. این ویژگی در ضمانت‌نامه بانکی که صادر می‌شود نیز وجود دارد و در راستای تبیین مسؤلیت بانک‌ها در فرضی که پرداخت مطابق شروط مقرر در ضمانت‌نامه صورت انجام نداده باشند و یا اینکه در فرضی که شروط مقرر در ضمانت‌نامه رعایت شده، اما مطالبه همراه با سوءاستفاده آشکار از حق بوده باشد^۳ مسؤلیت دارند. بنابراین به طور کلی در فرض تخلف از شروط اعتبار اسنادی همانند ضمانت‌نامه

۱. اشمتوف، ۱۳۷۸، ص ۳۴۲

2. Hao and Xiao, 2013, p. 208

۳. سلطانی، ۱۳۹۵، ۳۱۳-۳۰۲

بانکی، بانک‌ها حق مراجعه به خریدار را از دست خواهند داد که این مقوله سبب می‌شود تا بانک‌ها که معمولاً با دقت بالا در این خصوص عمل می‌کنند، حقوق خریدار را به نحو مطلوب‌تری حفظ نمایند زیرا در فرض عدم رعایت دقیق شروط اعتبار و پرداخت به ذینفع امکان مراجعه به خریدار را نخواهند داشت و نمی‌توانند از محل وثایق یا تضامین او برداشت یا مطالبه نمایند.

۴-۶. استفاده از اعتبار اسنادی مدت دار^۱ به جای اعتبار اسنادی دیداری^۲

در راستای تحصیل درآمدهای ناشی از اعتبار اسنادی از طریق ارائه اسناد جعلی، کلاهبرداران می‌بایستی این کار را قبل از اینکه کالاها بازرسی شوند انجام دهند تا ثقل آنها قبل از به دست آوردن پرداخت از طرف بانک، تشخیص داده نشود. از این جهت بهتر است که خریدار از اعتبار مدت دار (اعتبار یوزانس) به جای اعتبار اسنادی دیداری در راستای پرداخت ثمن کالاها استفاده کند.

در واقع در روش پرداخت یوزانس یا همان پرداخت مدت دار، وجه اعتبار بلافاصله بعد از ارائه اسناد منطبق با شروط اعتبار از طرف بانک گشاینده یا تأیید کننده اعتبار پرداخت نمی‌شود، بلکه پرداخت وجه اعتبار، بعد از مدت تعیین شده‌ای صورت می‌گیرد. در این نوع معامله فروشنده به خریدار این مهلت را می‌دهد تا بهای کالاها را پس از دریافت کالاها و فروش آنها پرداخت کند.

بنابراین در این روش پرداخت وجه کالاها به خریدار صرفاً در صورت تحقق شرایط اعتبار به صورت مدت دار (۹۰ یا ۱۸۰ روز) از طریق بانک گشاینده اعتبار پرداخت می‌گردد. بنابراین در صورت کشف ثقل در کالاها از آنجایی که هنوز وجه اعتبار به فروشنده پرداخت نشده، وارد کننده موقعیت قوی‌تری را برای احقاق حقوق خود در مقایسه با اعتبارات نقدی دارد. لازم به ذکر است اکثر سیستم‌های حقوقی بر عمل مبتنی بر ثقل ترتیب اثر نمی‌دهند و آن را معتبر نمی‌دانند. از این جهت استثناء ثقل بر اصل استقلال اعتبار اسنادی وارد شده و مانع ترتیب اثر دادن و سؤاستفاده از مزایای اعتبار اسنادی شده است.

بدیهی است در فرضی که خریدار به علت ثقل رخ داده از ناحیه فروشنده، توانایی

1. D- Deferred Payment L/C

2. At sight L/C

فروش کالاها را ندارد، در این نوع اعتبار که هنوز وجه کالاها پرداخت نشده، ریسک تقلب به فروشنده منتقل خواهد شد.^۱

۴-۷. تأیید اصالت بارنامه

مقدمتاً بیان می‌کنیم که بارنامه به‌عنوان مهمترین سند حمل کالاها در تجارت بین‌الملل و مخصوصاً در حمل و نقل بین‌المللی کالاها محسوب می‌شود. بارنامه در واقع سندی است که دلالت بر دریافت کالاها برای حمل دارد که به وسیله یک شخص درگیر در فعالیت حمل و نقل یا انتقال کالاها صادر می‌شود. بارنامه همچنین به‌عنوان یک سند صادر شده به وسیله حمل‌کننده (صادرکننده، فروشنده، فرستنده)، امضاء شده به وسیله کاپیتان عامل یا صاحب کشتی، دلیل نوشته شده در مورد دریافت کالاها در شرایطی که قرارداد حمل و نقل انعقاد یافته تلقی می‌شود و سبب استحقاق دریافت کالاها توسط دارنده قانونی آن در بندر مقصد می‌شود.^۲

علاوه بر این بارنامه به‌عنوان یک سند مالکیت قابل معامله در مفهومی تلقی می‌شود که می‌تواند در راستای انتقال حقوق تحت قرارداد و انتقال مالکیت کالاها از آن استفاده شود.^۳ در جهت مدیریت ریسک ناشی از ارائه بارنامه نادرست، خریدار می‌تواند از ذینفع اعتبار درخواست کند تا قبل از ارائه اسناد به بانک، کپی بارنامه و سایر اسناد مربوط به حمل کالاها را برای او ایمیل کند. دسترسی به چنین اسنادی واردکننده را قادر می‌سازد تا اصالت آنها و همچنین نهاد صادرکننده آنها را بررسی کند و از این جهت خریدار می‌تواند با چنین تحقیقی از طریق دریافت کپی اسناد حمل، اطلاعات بیشتری را قبل از ارائه اسناد توسط ذی‌نفع اعتبار به بانک به دست آورد و ریسک ارتکاب تقلب را به نحو قابل توجهی کاهش دهد، زیرا خریدار در صورتی که از طریق کپی اسناد ارائه شده به وسیله فروشنده خارجی، تقلب یا عمل مزورانه‌ای را کشف کند، می‌تواند مراتب را به بانک گشاینده اعتبار اطلاع دهد و مانع قبولی اسناد مجعول یا مزورانه شود.

1. Alavi, 2016, p. 147- 148

2. Edward G Hinkelman imports manual USA, 1995, p. 263

3. Semark, 2013, p. 150

۴-۸. شرط ارسال بارنامه توسط حمل کننده به بانک

به طور متعارف در معاملات مبتنی بر اعتبارات اسنادی حمل کننده، کالاهای مشمول بارنامه اصلی را از طرف فروشنده کالاها ارسال می کند و در نتیجه فروشنده بارنامه اصلی یا کپی برابر با اصل آنرا به بانک پرداخت کننده ارائه می دهد. پروسه تحویل بارنامه از طریق فروشنده به بانک، فرصتی را برای ارتکاب تقلب بوجود می آورد. بعضی از حمل کننده ها حتی ممکن است که بارنامه فاقد عبارتی را به فروشندگان در مدت طولانی قبل از حمل کالاها تحویل دهند که در چنین شرایطی به نظر می رسد که نتوان عملی را در راستای ممانعت فروشندگان با سوء نیت از پر کردن عبارات خالی بارنامه و متعاقب آن جعل امضاء اسامی نمایندگان مجاز حمل کننده به عمل آورد.

به دلیل پیش بینی ارتکاب چنین مواردی، خریدار می تواند برای فروشنده این قید را بگذارد که باید بارنامه اصلی را به بانک پرداخت کننده تحویل دهد و تا زمانی که این بارنامه تحویل بانک داده نشود، امکان پرداخت وجه اعتبار وجود نخواهد داشت. در این صورت احتمال بروز رفتارهای فرصت طلبانه در راستای تقلب یا سایر افعال مزورانه دیگر کاهش خواهد یافت. با این وجود باید اذعان کنیم که این روش نیز هنوز به عنوان طرحی که تضمین مطلق و بی قید و شرطی را برای خریدار فراهم کند، در نظر گرفته نمی شود و هنوز امکان بروز تقلب وجود دارد، زیرا فروشنده ممکن است که با تبانی با حمل کننده یک بارنامه نادرست به بانک ارائه دهد^۱.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مرکز مطالعات و تحقیقات بازرگانی

۴-۹. استفاده از تضمین های اجرا

استفاده از تضمین اجرای تعهدات می تواند به عنوان بهترین روش برای محافظت خریدار در مقابل اعمال متقلبانه فروشنده تلقی شود. با صدور چنین ضمانت اجرایی^۲ به نفع خریدار فروشنده ضمانتی را برای اجرای کامل تعهدات قراردادی در اختیار خریدار قرار داده است که عملکرد ضعیف فروشنده می تواند بانک صادر کننده را مجبور کند که صرفاً با تقاضای خریدار، تا مبلغ مورد ضمانت را به او پرداخت کند.

استفاده از چنین تضمین های اجرایی هرچند می تواند معامله را بسیار پیچیده کند و

1. Zhang, 2011, p. 224

2. Performance Guarantee

هزینه‌ها را به دلیل ارائه خدمات بانکی مضاعف افزایش دهد با این وجود ارائه آن به وسیله فروشنده که به منزله یک تعهد غیرمشروط بانکی است، می‌تواند به اندازه قابل توجهی ریسک ارتکاب تقلب را حتی در سطوح پایین کاهش دهد.^۱

در واقع از آنجایی که فروشنده مکلف به اجرای تعهدات به نحو مطلوب است و از آنجایی که در پروسه پرداخت بر مبنای اعتبار اسنادی امکان ارتکاب تقلب از ناحیه ذی‌نفع خارجی وجود دارد، ارائه تضمین‌های اجرایی می‌تواند نه تنها باعث تضمین عملکرد فروشنده شود بلکه باعث تحقق اهداف و انتظارات قراردادی مطابق با شرایط و تعهدات قرارداد مبنایی گردد.

۴-۱۰. بندهای فروش بر مبنای تأیید خریدار

بر مبنای قراردادهایی که در آنها بندهای «فروش بر مبنای تأیید»^۲ خریدار قرار داده شده است، تحویل کالاها به مشتریان همراه با اختیار و گزینه بازگشت یا رد کردن آنها در طول یک دوره مشخص است. در واقع بر مبنای این نوع قراردادها به خریدار این اجازه داده می‌شود که کالاها را برای دوره‌ای مشخص استفاده کند و چنانچه آنها نیازها یا انتظارات خریدار را برآورده نسازد، آنها را به فروشنده بازگرداند، حتی اگر کالاها معیوب نباشند.^۳

با اختیار حاصله از بندهای فروش بر مبنای تأیید که در قراردادهای بیع بین‌المللی نیز مشاهده می‌شود این فرصت برای خریدار ایجاد می‌شود تا کیفیت کالاها را تحویل داده شده را بررسی کند و در صورتی که این کالاها فاقد کیفیت لازم بود، پرداخت ثمن کالاها را انجام ندهد. در زمانی که قراردادهای فروش حاوی چنین بندهایی باشند، فروشنده به ثمن کالاها پس از اینکه خریدار تطابق کالاها را تحویل داده شده را با شروط قرارداد مبنایی اعلام کرد، خواهد رسید.

چنین بندهایی همچنین می‌تواند در راستای جلوگیری از پرداخت ثمن کالاها در فرضی که اساساً کالایی به سبب تقلب فروشنده وجود ندارد، نیز استفاده شود. از این جهت به خریداران توصیه می‌کنیم که در بندهای قرارداد فروش خود، بند فروش بر مبنای تأیید خریدار را قرار دهند.

1. Zhang, 2011, p 224

2. Sale on Approval

3. Wallace, J, Ellis Wild, 2010, P 231

۴-۱۱. ریسک ناشی از تحریم‌های اقتصادی

یکی از عواملی که ریسک‌های متعددی را برای طرفین قرارداد و از جمله واردکنندگان بوجود آورده اعمال تحریم‌های اقتصادی است. در واقع امروزه وضع و اعمال تحریم‌های اقتصادی این قابلیت را دارد که اجرای تعهدات قراردادی را از خود متأثر نماید؛ زیرا این نوع تحریم‌ها معمولاً ارائه کالاها، خدمات و به‌طور کلی، مزایای تجارت بین‌الملل را با محدودیت مواجه می‌سازد^۱.

در ابتدا در این خصوص باید بیان کنیم که اولاً با توجه به وجود تحریم‌های بانکی بر علیه کشورمان، امکان گشایش اعتبار اسنادی در برخی از معاملات بین‌المللی وجود ندارد و از این جهت عملاً بازرگانان در برخی معاملات نمی‌توانند اقدام به گشایش اعتبار اسنادی نمایند. علاوه بر این در فرض گشایش اعتبار نیز بانک‌ها ممکن است با استناد به تحریم‌های بانکی از پرداخت وجه اعتبار خودداری کنند. در این راستا به این مقوله تصریح شده که متخصصان اعتبار اسنادی، به تجاری که قبل از گشایش اعتبار اسنادی، برای مشاوره به آنها رجوع می‌کنند، همیشه هشدار می‌دهند که مراقب اثر تحریم‌ها در روابط خود باشند، چرا که این تحریم می‌تواند اجرای اصل برگشت‌ناپذیری و اصل قطعیت پرداخت اعتبار اسنادی را با مشکل مواجه سازد^۲ که در صورت چنین ریسکی عملاً امکان پرداخت ثمن وجه کالاها به فروشنده خارجی وجود ندارد.

بنابراین به‌طور کلی یکی از موانع ایفای تعهدات بانک گشاینده اعتبار تحریم‌های بانکی است. این تحریم‌ها در مواقعی برای بانک گشاینده الزام‌آور است، مانند تحریم‌های وضع شده توسط سازمان ملل و در مواردی اختیاری می‌باشد، مانند تحریم‌های ثانویه که از سوی یک دولت بر دولتی دیگر تحمیل می‌شود.

تحریم‌ها در مواقعی که برای بانک به‌طور قانونی الزام‌آور هستند، تحت عنوان فورس ماژور قرار می‌گیرند چراکه دارای هر سه شرط قابل پیش‌بینی نبودن، قابل اجتناب نبودن و خارجی بودن می‌باشند. در مواقعی که تحریم‌ها به صورت اختیاری هستند یا صرفاً الزام سیاسی و اقتصادی دارند، دیگر نمی‌توانند به‌عنوان فورس ماژور توجیه شوند، چراکه دارای

۱. ایزانلو و هاتفی، ۱۳۹۳، ص ۳۱

۲. ضیایی و تلبا، ۱۳۹۴، ص ۱۳۹-۱۳۸

شرط غیر قابل اجتناب بودن که یکی از شروط فورس ماژور هست نمی‌باشند. در این مواقع در صورتی که سیاست داخلی بانک گشاینده به صورتی باشد که از تحریم‌های خاصی تبعیت کند، می‌تواند با گنجاندن شرط تحریم در مفاد اعتبار اسنادی به آنها پایبند باشد.^۱

در چنین شرایطی خریدار می‌تواند با دقت در تنظیم برخی شروط گشایش اعتبار مانند شرط فورس ماژور، و با قید اینکه بانک حتی در فرض اعمال تحریم‌های سازمان ملل یا دولتی خاص مکلف به پرداخت وجه اعتبار هستند، منافع خریدار را به نحو بهتری پوشش دهند و بانک گشاینده را با توجه به این دسته از شروط مکلف به پرداخت وجه اعتبار به ذینفع اعتبارنامه نمایند.

نتیجه‌گیری و ملاحظات

اعتبارات اسنادی اگرچه مهم‌ترین روش پرداخت ثمن کالاها و خدمات در تجارت خارجی محسوب می‌شوند، با این وجود باید پذیریم که این روش پرداخت بخصوص در رابطه با خریدار، به عنوان متقاضی گشایش اعتبار، نتوانسته تمام ریسک‌های مرتبط با معامله را پوشش دهد، بلکه حتی در مواردی با توجه به اصل استقلال معامله اعتبار اسنادی از معامله پایه و تکلیف بانک به پرداخت ثمن کالاها در مقابل ارائه اسناد منطبق با مفاد اعتبار، سبب به وجود آمدن ریسک‌های متعددی برای خریداران شده است.

انواع مختلف این ریسک‌ها که به طور مسوط در این مقاله به آن پرداخته شد، این هشدار را به خریدار می‌دهد که مخصوصاً در پروسه گشایش اعتبار، موارد و اقداماتی را مدنظر قرار دهند که در پرتو آنها بتوانند از امکان تحقق ریسک‌های استفاده از اعتبارات اسنادی بکاهند. اتخاذ این اقدامات هرچند به نوبه خود می‌تواند در برخی از موارد هزینه‌های مضاعفی را بر خریداران تحمیل نماید با این وجود از آنجایی که در تجارت خارجی مبلغ ثمن معاملات معمولاً بسیار بالا می‌باشد، عدم اتخاذ این اقدامات می‌تواند در صورت تحقق ریسک‌ها، منافع خریداران را به نحو قابل توجهی تحت تأثیر قرار دهد.

در واقع اتخاذ راه‌کارهای پیش‌گیرانه مانند اخذ تضمین‌های مالی اجرای تعهدات و یا بررسی اعتبار فروشنده، هر چند می‌تواند هزینه‌های انجام معامله را برای خریداران افزایش

دهد، با این وجود از آنجایی که پرداخت این هزینه‌ها معامله انجام شده را برای آنها ایمن‌تر می‌سازد و پرداخت این هزینه‌ها در مقابل زیان‌های مالی ناشی از تحقق ریسک‌های اعتبار، بسیار کمتر است، بنابراین اتخاذ چنین اقداماتی بخصوص در مواردی که حتی کمترین تردیدی در رابطه با حسن نیت یا اعتبار طرف قراردادی وجود دارد، دارای توجیه عقلانی و اقتصادی قابل توجهی است.

منابع

- اشمیتوف، کلایو ام، (۱۳۷۸)، حقوق تجارت بین‌الملل، جلد ۲، چاپ اول، ترجمه بهروز اخلاقی و دیگران، تهران، انتشارات سمت.
- السان، مصطفی، (۱۳۹۳)، حقوق بانکی، ویراست دوم، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، تهران.
- انصاری، مهدی، (۱۳۹۰)، تحلیل اقتصادی حقوق قراردادهای، انتشارات جاودانه، جنگل، تهران.
- ایزائلو، محسن، هاتفی، علی، (۱۳۹۳)، بررسی و تحلیل حقوقی رویکردها و راه کارهای بی‌اثرکردن تحریم‌های اقتصادی در قراردادهای تجاری بین‌المللی، اندیشه‌های حقوق عمومی، شماره ۱، صفحه ۳۱-۴۸.
- بابازاده، محمد، فرخ نژاد، فرشید، آقابابایی، محمد ابراهیم، (۱۳۹۰)، XML اثرات کوتاه‌مدت و بلندمدت تغییرات نرخ ارز بر سودآوری ارزی بانک‌ها در قالب الگوی تصحیح خطای برداری، سال ۴ شماره ۹ صفحات ۲۰۵-۲۲۵.
- بوکلی، روس پی، یانگ، گائو ایکس، (۱۳۸۶)، مطالعه تطبیقی در مورد قاعده تقلب و معیار آن در حقوق اعتبارات اسنادی، نیاسری، ماشاءاله بنانیاسری، مجله حقوقی، بهار و تابستان ۱۳۸۶، شماره ۳۶، صفحه ۳۲۲-۲۴۳.
- جعفری لنگرودی، محمد جعفر، (۱۳۸۳)، ترمینولوژی حقوق، چاپ چهاردهم، تهران.
- رفیعی، محمد تقی، (۱۳۸۶)، تحلیل حقوقی گشایش اعتبار اسنادی در حقوق ایران، اندیشه‌های حقوق خصوصی، سال پنجم، شماره ۱۲، ص ۵۱ - ۹۶.
- زمانی فراهانی، مجتبی، (۱۳۸۴)، اعتبارات اسنادی و مسائل بانکی، چاپ سوم، تهران، نشر ترمه.
- سلطانی، محمد، (۱۳۹۵)، حقوق بانکی، چاپ سوم، تهران، میزان.
- ضیایی، سید یاسر، تلبا، مهدی، (۱۳۹۴)، تأثیر تحریم بانکی به مثابه فورس ماژور بر نظام حقوقی گشایش اعتبار اسنادی، دانشنامه حقوق اقتصادی، شماره ۸، صفحه ۱۴۵-۱۲۴.
- لنگریج، رینهارد، (۱۳۸۷)، اعتبارات اسنادی در حقوق تجارت بین‌الملل، ترجمه سعید حسینی، چاپ اول، تهران، نشر میزان.
- مافی، همایون، عبدالصمدی، راضیه، (۱۳۹۴)، بررسی تطبیقی وصف تجریدی در اسناد تجاری با اصل

- استقلال در اعتبارات اسنادی، پژوهشنامه بازرگانی، دوره ۲۰، شماره ۷۷؛ از صفحه ۱۱۵ تا صفحه ۱۴۵.
- Alavi, Hamed, (2016). Documentary Letters of Credit, Legal Nature and Sources of Law, Journal of legal studies Volume 17 Issue 31/2016.
- Bishop, Eric, (2004), Finance of International Trade, Butterworth-Heinemann.
- Burnett, Robin, Bath, Vivienne, 2009, Law of International Business in Australasia, Federation Press.
- Carr, Indira, Stone, Peter, (2013), International Trade Law, Routledge.
- Ghodke, N. B, (1986), Encyclopaedia Dictionary of Economics (Vol.-4), Mittal Publications. Delhi - 110 035.
- Grath, Anders, (2011), The Handbook of International Trade and Finance: The Complete Guide to Risk Management, International Payments and Currency Management, Bonds and Guarantees, Credit Insurance and Trade Finance, Kogan Page Publishers.
- Hao, Yan, Xiao, Ling, (2013), Risk Analysis of Letter of Credit Based on Principles of 'Independence' and 'Strict Compliance, International Journal of Business and Social Science Vol. 4 No. 9, PP 1999-209.
- Hashim, Rosmawani Che, (2013). Principle of Strict Compliance in Letter of Credit (LC): Towards a proper standard of compliance. Cli Law: Legal Network Series.
- J. Mann, Ronald, Warren, Elizabeth, Lawrence Westbrook, Jay, (2017), Comprehensive Commercial Law: 2017 Statutory Supplement, Wolters Kluwer Law & Business.
- Meral, Nevin., (2012), "The Fraud Exception in Documentary Credits: A Global Analysis", Ankara Bar Review, Vol. 5 Issue 2.
- Mugasha, Agasha, (2003), The Law of Letters of Credit and Bank Guarantees, Federation Press.
- P. Buckley and Xiang Gao, (2002), Development of the Fraud Rule in Letter of Credit Law: The Journey So Far and the Road Ahead, 23 U. Pa. J. Int'l L. 663.
- Ferretti, Federico, Vandone, Daniela, (2012), Commercial Law: Principles and Policy, Cambridge University Press, USA.
- Semark, David, (2013), P&I Clubs: Law and Practice, Taylor & Francis.
- Vaidyanathan, K, (2013), Credit Risk Management for Indian Banks, SAGE Publications India.
- Wallace, Jonathan, Wild, Susan Ellis, (2010), Webster's New World Law Dictionary, Houghton Mifflin Harcourt.
- Xiang, Gao, P. Buckley, Ross, (2003), A Comparative Analysis of the Standard of Fraud Required Under the Fraud Rule in Letter of Credit Law, Duke Journal of Comparative & International Law, Vol 13, No. 2, pages 293-336.
- Zhang, Yanan, (2011), Approaches to Resolving the International Documentary Letters of Credit Fraud Issue, Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies.